

Sport as a Bridge for Social Mobility: Explaining the Strategic Capacities of Iranian Sport

Arash Zarei^{ID}

Ph.D. student in Sports Management faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

Shirin Zardoshtian^{*ID}

Associate Professor of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah

Homayoun Abbasi^{ID}

Associate Professor of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah

Hossein Eydi^{ID}

Associate Professor of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Razi University, Kermanshah

Lugman Emamgholi^{ID}

Assistant Professor of Sociology Faculty of Humanities and Social Sciences University of Kurdistan

Abstract

The present study aims to explain sport as a bridge for social mobility by identifying the strategic capacities of Iranian sport. This research was conducted using a qualitative approach and a case study method. The participants consisted of 16 experts in the fields of sport sociology and sport management, who were selected through purposive sampling based on the principle of theoretical saturation. Data were collected through semi-structured interviews, focus group discussions, and document analysis. To ensure the trustworthiness of the qualitative findings, Lincoln and Guba's (1985) criteria—credibility, transferability, dependability, and confirmability—were applied. In addition, coding reliability was assessed using the test-retest method, yielding an average reliability of 79.4% across three interviews, which is considered acceptable. Data analysis was conducted based on the Strauss and Corbin (1990) grounded theory approach.

The findings identified four main causal conditions, including the development of educational pathways in sport management, the achievement of economic and class equality, the management of cultural change and public perceptions, and poverty alleviation through sport. Contextual factors included the creation of diverse career pathways, the strengthening of cultural diplomacy, the catalytic role of sport, and its globalization. In contrast, economic exploitation and institutional and structural barriers were identified as the most significant challenges. The core category of social mobility was conceptualized across four dimensions—cultural, political, economic, and educational—each providing distinct yet interconnected pathways for enhancing individual and social status. Awareness-raising and education emerged as the key strategic actions, with outcomes such as improved quality of life, increased social participation, and the strengthening of cultural symbols being emphasized.

Overall, the results indicate that Iranian sport, provided that integrated educational and economic policies are implemented and institutional barriers are addressed, can function as an effective strategic tool for promoting social mobility and reducing class-based inequalities.

* Corresponding Author: Sh.zardoshtian@razi.ac.ir

How to Cite: Zarei, A., Zardoshtian, S., Abbasi, H., Eydi, H. & Emamgholi, L. (2026). Sport as a Bridge for Social Mobility: Explaining the Strategic Capacities of Iranian Sport. *Journal of Sustainable Development in Sport Management*, 7(16), 29-47

Introduction

One of the main research needs in this area is to examine inequalities in access to sports resources, facilities and opportunities. Gaps in financial support, educational infrastructure, professional contracts and institutional support can pose serious challenges for some athletes. These inequalities not only reduce participation and motivation, but also reproduce a cycle of limitations on social mobility. However, sport can be a powerful tool to reduce these gaps and empower disadvantaged groups. Success in sports can lead to strengthening social status, motivating future generations and changing cultural and social attitudes. This is especially important in societies with cultural constraints or historical inequalities. Research on the social mobility of athletes can help identify solutions to create equal opportunities and promote social justice. These studies provide valuable information for policymakers, sports managers, and planners to facilitate social mobility pathways for all groups through infrastructure development, policy reform, and targeted support. Accordingly, the present study aims to improve social mobility with a focus on Iran's sports capacities.

Methods and Material

In this study, a qualitative method and a data-driven approach (based on the systematic method of Strauss and Corbin, 1990) were used to identify and explain the pattern of improving social mobility with a focus on Iranian sports capacities. Since there was no predetermined pattern, the aim of the study was to discover the pattern based on the data. The participants included 16 professors of sociology of sport and sport management who were selected through purposive sampling based on criteria such as academic background, familiarity with the subject, diversity of perspectives, and policy-making experience. The data collection tools were semi-structured interviews (focus groups) and document review. In order to validate the data, the Lincoln and Guba assessment was used. For validity, questions were designed with the approval of the supervisors and consultants. Transferability was achieved by reviewing the results by two independent experts. Reliability was achieved by fully recording the research steps and taking notes, and verifiability was achieved by carefully documenting the coding process. Qualitative reliability was assessed through "retest coding." Three interviews were recoded 8 days apart, with an average agreement rate of 84.6%, which is acceptable for qualitative research. In addition, permission was obtained to conduct the interviews, and data were collected at the designated time after gaining the trust of the participants. Finally, the data from the interviews were analyzed and coded using a data-driven analysis method to derive a local and practical framework for improving social mobility through the Iranian sports capacity.

Results and Discussion

A total of 126 conceptual codes were extracted from the interviews. The codes identified in the previous section were then converted into codes or subcategories. After each interview, the codes identified in each interview were compared to determine their similarities and differences. Therefore, the codes were placed in a category based on similarity and formed a concept (subcategory). During the open coding process in the present study, a total of 351 conceptual codes were extracted without considering overlaps (126 categories considering overlaps) and formed 17 concepts (subcategories). In the second stage and axial coding, the main categories (causal conditions, intervening conditions, strategies, context conditions and consequences) were considered as the axis and then other concepts (subcategories) were related to them according to commonalities or homogeneity and synonymy. In this model, four main categories were identified in the causal conditions section: developing sports management educational pathways, achieving economic and class equality in sports, controlling cultural changes and public perception, and alleviating poverty through sports. These categories were considered the initial platforms for improving social mobility through sports. Also, in the contextual factors section, components such as creating diverse career paths, strengthening cultural diplomacy, the catalytic role of sports, and its globalization were identified as contexts for the role of sports in improving the social status

of individuals. In contrast, factors of economic exploitation and institutional and structural barriers were identified as obstacles to the full realization of social mobility through sports. Finally, the central category of social mobility was defined in four cultural, political, economic, and educational dimensions, each of which represents independent but intertwined paths for improving individual and social status through sports. The researcher introduced the strategy of awareness and education as a key strategy for realizing these dimensions and highlighted the practical consequences of sports in improving individual lives, promoting social participation, and strengthening cultural symbols.

Conclusion

The consequences of improving social mobility, with an emphasis on the capacities of Iranian sports, include a wide range of cultural symbols, social impacts, individual changes, and talent discovery. These consequences not only indicate the success of the strategies and policies implemented, but also provide the basis for the country's sustainable cultural and social development. Given the potential capacities of sports in Iran and its prominent role in people's lives, focusing on strengthening and exploiting these consequences can effectively help promote social mobility and pave the way for broader developments at the national and regional levels.

Keywords: improvement, advancement, individual status, upward mobility, social mobility

ورزش، پل ارتباطی برای جهش اجتماعی: تبیین ظرفیت‌های راهبردی ورزش ایران

دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، ایران

آرش زارعی

شیرین زردشتیان *

همایون عباسی

حسین عیدی

لقمان امامقلی

چکیده

پژوهش حاضر در مورد ورزش، پل ارتباطی برای جهش اجتماعی: تبیین ظرفیت‌های راهبردی ورزش ایران است. مطالعه با رویکرد کیفی و روش مطالعه موردی انجام شد. مشارکت کنندگان شامل ۱۶ نفر از اساتید جامعه‌شناسی ورزش و مدیریت ورزشی بود که با نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک اشباع نظری انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، گروه‌های کانونی و بررسی اسناد گردآوری گردید. برای اطمینان از اعتبار و پایایی بخش کیفی، از معیارهای لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) شامل اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری، اطمینان‌پذیری و تأییدپذیری استفاده شد. همچنین، پایایی کدگذاری با روش بازآزمون بررسی شد که میانگین پایایی حاصل شده برای سه مصاحبه ۷۹/۴٪ بود و در سطح قابل قبول قرار دارد. تحلیل براساس الگوی اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) صورت گرفت. یافته‌ها چهار مقوله اصلی در شرایط علی را نشان داد که شامل توسعه مسیرهای آموزشی مدیریت ورزشی، دستیابی به برابری اقتصادی و طبقاتی، مدیریت تغییرات فرهنگی و ادراک عمومی و فقرزدایی از طریق ورزش است. در بخش عوامل زمینه‌ای نیز ایجاد مسیرهای شغلی متنوع، تقویت دیپلماسی فرهنگی، نقش کاتالیزوری ورزش و جهانی‌شدن آن شناسایی شد. در مقابل، استثمار اقتصادی و موانع نهادی و ساختاری مهم‌ترین چالش‌ها بودند. مقوله محوری تحرک اجتماعی در چهار بعد فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و آموزشی تعریف شد که هر یک مسیرهای مستقل اما مرتبط برای ارتقای جایگاه فردی و اجتماعی فراهم می‌کنند. استراتژی کلیدی پژوهش، آگاهی‌بخشی و آموزش معرفی شد و پیامدهایی چون بهبود کیفیت زندگی، افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت نمادهای فرهنگی مورد تأکید قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد ورزش ایران، در صورت سیاست‌گذاری یکپارچه آموزشی اقتصادی و رفع موانع نهادی، می‌تواند به‌عنوان یک ابزار راهبردی مؤثر برای ارتقای تحرک اجتماعی و کاهش نابرابری‌های طبقاتی عمل کند.

کلیدواژه‌ها: بهبود، ارتقاء، جایگاه فردی، جهش، تحرک اجتماعی

مقدمه

ورزش به عنوان یک پدیده فراگیر اجتماعی، نقش مهمی در تقویت انسجام، هویت جمعی، مشارکت عمومی و ایجاد پل‌های ارتباطی بین گروه‌های مختلف اجتماعی ایفا می‌کند (زارع^۱ و همکاران، ۲۰۲۵). در جامعه ایران، ورزش نه تنها عاملی برای سلامتی و تفریح است بلکه به عنوان یک پل ارتباطی قدرتمند عمل می‌کند که امکان جهش اجتماعی را برای افراد و گروه‌های حاشیه‌ای فراهم می‌سازد (غلامی و زارع^۲، ۲۰۲۵). تحرک اجتماعی^۳ از دیرباز یکی از مهم‌ترین موضوعات در علوم اجتماعی بوده و به معنای انتقال افراد و گروه‌ها در سلسله‌مراتب اجتماعی تعریف می‌شود (پات^۴ و همکاران، ۲۰۲۲). در بسیاری از جوامع از جمله ایران، موانع اقتصادی، محدودیت فرصت‌های شغلی، شکاف‌های فرهنگی و ساختارهای ناکارآمد موجب شده‌اند که این فرآیند با دشواری‌های فراوان همراه باشد. در چنین شرایطی، جست‌وجوی ابزارها و بسترهای مؤثر برای ارتقای تحرک اجتماعی ضرورتی انکارناپذیر است (چن و گلدتورپ^۵، ۲۰۲۴). ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی چندوجهی در دهه‌های اخیر توجه بسیاری از پژوهشگران و سیاست‌گذاران را به خود جلب کرده است زیرا فراتر از فعالیت جسمانی یا تفریحی صرف بوده و ظرفیت‌های گسترده‌ای در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و حتی سیاسی دارد (اسپاج^۶، ۲۰۰۹). ورزش می‌تواند همچون یک نهاد اجتماعی فرصت‌هایی برای رشد فردی، تقویت سرمایه اجتماعی و کاهش نابرابری طبقاتی فراهم کند. نمونه‌های متعدد در جهان نشان داده‌اند که افراد از طریق مشارکت ورزشی توانسته‌اند جایگاه اجتماعی و اقتصادی خود را ارتقا دهند (توحیدی^۷ و همکاران، ۲۰۲۲).

با وجود استعدادهای فراوان انسانی، سرمایه فرهنگی عمیق و جایگاه برجسته ورزش در ایران، این ظرفیت‌ها هنوز به طور کامل در مسیر ارتقای تحرک اجتماعی به کار گرفته نشده‌اند. تمرکز منابع در رشته‌های محدود، ضعف سیاست‌گذاری جامع، کمبود زیرساخت‌ها در مناطق محروم و موانع نهادی موجب شده‌اند که ورزش نتواند به ابزاری پایدار برای بهبود شرایط اجتماعی تبدیل شود. این وضعیت نشان‌دهنده شکاف عمیقی میان ظرفیت بالقوه ورزش و بهره‌برداری بالفعل از آن است و همین موضوع ضرورت انجام پژوهش‌های علمی و ارائه راهبردهای جدید را آشکار می‌سازد (تقوی سنگدهی^۸ و همکاران، ۲۰۲۴).

ورزش در فرهنگ ایران، ریشه‌ای عمیق دارد و همواره بخشی از هویت جمعی و غرور ملی تلقی شده است. علاقه گسترده مردم به رویدادهای ورزشی و جایگاه قهرمانان در حافظه جمعی، ورزش را به عاملی مهم برای شکل‌دهی ارزش‌ها و نگرش‌ها تبدیل کرده است. این ویژگی‌ها نشان می‌دهد که ورزش توانایی بالایی برای بازتولید سرمایه فرهنگی و ایجاد فرصت‌های برابر دارد. افزون‌بر آن، ورزش به عنوان یک صنعت پویا قادر است فرصت‌های شغلی گسترده‌ای را ایجاد کند، از مربیگری و مدیریت ورزشی گرفته تا گردشگری، رسانه و صنایع وابسته. در

-
1. Zare
 2. Gholami & Zare
 3. Social mobility
 4. Pott
 5. Chan & Goldthorpe
 6. Spaaij
 7. Touhidi
 8. Taghavi Sangdehi

شرایطی که نرخ بیکاری جوانان بالا است، سرمایه‌گذاری در ورزش می‌تواند زمینه‌های متنوعی برای ارتقای جایگاه فردی و اجتماعی فراهم آورد (کریمی^۱ و همکاران، ۲۰۲۲).

ازسوی دیگر، ورزش با بعد آموزشی و مهارتی خود به‌طور مستقیم در تربیت نسل جوان نقش دارد. مشارکت در فعالیت‌های ورزشی موجب پرورش مهارت‌های اجتماعی نظیر همکاری، رهبری، انضباط فردی و مدیریت زمان می‌شود؛ مهارت‌هایی که نه تنها در عرصه ورزش بلکه در دیگر ابعاد زندگی اجتماعی و حرفه‌ای نیز کاربرد دارند و می‌توانند مسیر پیشرفت فردی و اجتماعی را هموار کنند. در سطح بین‌المللی نیز ورزش به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای دیپلماسی فرهنگی شناخته می‌شود. موفقیت ورزشکاران ایرانی در میادین جهانی نه تنها جایگاه کشور را در سطح بین‌المللی ارتقا می‌دهد بلکه موجب افزایش سرمایه اجتماعی داخلی و گسترش فرصت‌های ارتباطی برای شهروندان می‌شود (چراپورات^۲ و همکاران، ۲۰۲۴).

اسپاج (۲۰۰۹) در تحقیق خود با عنوان «ورزش به‌عنوان وسیله‌ای برای تحرک اجتماعی و تنظیم جوانان محروم شهری» بیان می‌دارد که برنامه‌های مداخله اجتماعی مبتنی بر ورزش به‌عنوان ابزارهای بالقوه برای ایجاد اشکال مختلف سرمایه در نظر گرفته می‌شوند که از آن‌ها می‌توان مزایای خاصی به‌دست آورد. همچنین عوامل اجتماعی را قادر می‌سازد موقعیت اجتماعی خود را بهبود بخشند. نتایج تحقیق کریمی و همکاران (۲۰۲۲) با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی الگوی توسعه اجتماعی مبتنی بر توسعه ورزش» نشان داد تحولات جهانی بر قوانین ورزش بین‌الملل مؤثر است (۰/۹۵). همچنین قوانین ورزش بین‌الملل (۰/۶۲) و روندهای اجتماعی (۰/۳۴) می‌توانند بر فرهنگ ورزش کشور تأثیر داشته باشند. درنهایت باید گفت که فرهنگ ورزش کشور بر توسعه ورزش (۰/۹۶) و توسعه اجتماعی (۰/۹۰) تأثیر دارد. ماری و سانگ^۳ (۲۰۲۳) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که تحرک اجتماعی تأثیرات چندنسلی، ویژگی‌های خویشاوندان را در سه یا چند نسل به‌هم مرتبط می‌سازد. این اثرات شامل اثرات خالص مستقیم ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی پدربزرگ و مادربزرگ بر نوه‌ها، تأثیرات نسل‌های دورتر و تأثیرات ویژگی‌های خانوادگی است که مزیت یا مضرات شدیدی را در گذشته به ارمغان می‌آورد. پات و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقی با عنوان «تولید مسیرهای موفقیت: دیدگاه‌های جدید در مورد تحرک اجتماعی» به این نتیجه رسیدند که سازمان و کسب‌وکارهای جدید می‌تواند افراد را برای بهبود تحرک‌های اجتماعی در سطح عمودی بالا بیاورد و همچنین عدم خلاقیت در کسب‌وکار باعث می‌شود که تحرک افقی شکل گیرد. ریچاردسون و فلیچر^۴ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان «رویدادهای توسعه ورزش اجتماعی، سرمایه اجتماعی و تحرک اجتماعی: مطالعه موردی مسابقات لیگ برتر و مردان جوان سیاه‌پوست و قومیتی در انگلستان» به این نتیجه رسیدند که مسابقات لیگ برتر برای ایجاد پیوند سرمایه اجتماعی مؤثر بوده که می‌تواند به توانمندسازی فردی و خودباوری بیشتر منجر شود. بااین‌حال، فرصت‌ها برای استفاده از چنین سرمایه‌ای برای پاداش شخصی به شبکه‌های افقی/تحرک محدود می‌شد و متعاقباً، تبدیل این سرمایه به اشکال دیگر مانند پل‌سازی، پیوند و سرمایه ورزشی، بسیار تنظیم‌شده و استثنایی بود.

1. Karimi
2. Cherappurath
3. Mare & Song
4. Richardson & Fletcher

بررسی ادبیات پژوهش نشان می‌دهد که باوجود توجه گسترده به ورزش در مطالعات داخلی، نقش آن در ارتقای تحرک اجتماعی در ایران به‌صورت نظام‌مند و جامع مورد بررسی قرار نگرفته است. بخش عمده‌ای از پژوهش‌های پیشین بر ابعاد قهرمانی، سلامت جسمانی یا پیامدهای روان‌شناختی ورزش تمرکز داشته‌اند و ورزش را بیشتر به‌عنوان یک فعالیت عملکردی یا فردمحور تحلیل کرده‌اند. درمقابل، ظرفیت‌های ساختاری و نهادی ورزش به‌عنوان ابزاری برای تحرک اجتماعی روبه‌بالا، کاهش نابرابری‌های طبقاتی و ارتقای عدالت اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

ازسوی دیگر، بسیاری از مطالعات موجود ماهیتی توصیفی، موردی و مبتنی بر تجربه‌های فردی ورزشکاران موفق دارند و کمتر به تحلیل موانع نهادی، ساختاری و فرهنگی مؤثر بر تحقق تحرک اجتماعی از طریق ورزش پرداخته‌اند. این مطالعات اغلب فاقد چارچوب تحلیلی یکپارچه بوده و ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی ورزش را به‌صورت همزمان در نظر نگرفته‌اند. همچنین، نبود الگوهای راهبردی بومی و سیاست‌محور که بتواند به‌طور عملی مسیر بهره‌برداری گسترده از ظرفیت‌های ورزش در سطح ملی را تبیین کند، یکی دیگر از خلأهای اساسی در ادبیات پژوهش ایران محسوب می‌شود. درمجموع تحقیقات گذشته را می‌توان در تمرکز محدود بر سطح فردی و قهرمانی، فقدان تحلیل نظام‌مند موانع ساختاری و نهادی و نبود الگوی جامع برای استفاده از ورزش در ارتقای تحرک اجتماعی دانست.

نوآوری پژوهش حاضر در چند محور اساسی قابل تبیین است. نخست، این تحقیق ورزش را نه تنها به‌عنوان یک فعالیت رقابتی یا سلامت‌محور بلکه به‌عنوان «پل ارتباطی برای جهش اجتماعی» و ابزاری راهبردی در ارتقای تحرک اجتماعی مورد تحلیل قرار می‌دهد. دوم، برخلاف مطالعات پیشین، این پژوهش به‌صورت همزمان به شناسایی فرصت‌ها و تحلیل موانع نهادی، ساختاری و فرهنگی می‌پردازد و از این طریق، تصویری واقع‌بینانه و جامع از وضعیت ورزش ایران در زمینه تحرک اجتماعی ارائه می‌دهد.

سوم، تحقیق حاضر با رویکردی چندبعدی، ابعاد فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی تحرک اجتماعی را در بستر ورزش یکپارچه می‌سازد و الگویی بومی و کاربردی برای سیاست‌گذاری ارائه می‌کند. این الگو، نگاه به ورزش را از سطح قهرمانی و عملکرد فردی به سطح توسعه اجتماعی، عدالت‌محور و پایدار ارتقا می‌دهد. افزون بر این، استفاده از رویکرد کیفی عمیق و بهره‌گیری از دیدگاه خبرگان، امکان استخراج راهبردهای عملی و سیاست‌محور را فراهم کرده است. بدین ترتیب، تحقیق حاضر با پر کردن شکاف میان ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ورزش، مبنایی علمی برای تصمیم‌گیری مدیران و سیاست‌گذاران ورزشی در سطح ملی فراهم می‌آورد و می‌تواند الگویی قابل تعمیم برای سایر جوامع در حال توسعه نیز محسوب شود.

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و به روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد در قالب الگوی سیستماتیک اشتراوس و کوربین^۱ (۱۹۹۰) انجام شد. هدف اصلی، کشف الگوهای مرتبط با بهبود تحرک اجتماعی از طریق ظرفیت‌های ورزش ایران

بود. مشارکت کنندگان پژوهش شامل ۱۶ نفر از اساتید حوزه جامعه‌شناسی ورزش و مدیریت ورزشی بودند که به‌عنوان خبرگان و آگاهان کلیدی با روش نمونه‌گیری هدفمند و تکنیک اشباع نظری انتخاب شدند. معیار انتخاب آنان شامل سابقه تدریس یا پژوهش در حوزه‌های مرتبط، آشنایی عمیق با موضوع تحرک اجتماعی و ورزش، تمایل به مشارکت فعال، تجربه اجرایی در سیاست‌گذاری ورزشی و تنوع دیدگاه‌ها برای افزایش غنای داده‌ها بود. ابزار گردآوری داده‌ها شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته (به‌صورت فردی و گروه‌های کانونی) و بررسی اسناد مرتبط بود. برای تضمین روایی و پایایی، از معیارهای لینکلن و گوبا^۱ (۱۹۸۵) استفاده شد. اعتبارپذیری از طریق تأیید پرسش‌ها توسط اساتید راهنما و مشاور، انتقال‌پذیری از طریق بازبینی یافته‌ها توسط متخصصان مستقل، اطمینان‌پذیری با ثبت جزئیات و یادداشت‌برداری‌های کامل و تأییدپذیری با ثبت و مستندسازی همه مراحل و ارائه آن به اساتید حاصل شد.

فرآیند مصاحبه پس از اخذ مجوزهای لازم و جلب همکاری مشارکت کنندگان در زمان مقرر انجام گرفت. داده‌های گردآوری‌شده با روش تحلیل داده‌بنیاد براساس مراحل کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند و نتایج در قالب مقوله‌های اصلی و محوری استخراج گردید.

همچنین برای سنجش پایایی داده‌های کیفی در این پژوهش از روش «پایایی بازآزمون» استفاده شد که به میزان سازگاری طبقه‌بندی داده‌ها در طول زمان اشاره دارد. برای کدگذاری داده‌های کیفی این پژوهش، از نرم‌افزار تحلیل محتوای کیفی NVivo استفاده شد. این نرم‌افزار امکان دسته‌بندی داده‌ها، ایجاد کدها و مقوله‌ها و مقایسه کدگذاری‌های مختلف را به‌صورت سیستماتیک و ساختاریافته فراهم می‌کند. در فرآیند پایایی بازآزمون، مصاحبه‌های نمونه ابتدا در NVivo کدگذاری شدند و سپس همان مصاحبه‌ها در فاصله زمانی مشخص (۸ روز) مجدداً کدگذاری شدند. کدهای مشابه در دو مرحله به‌عنوان «توافق» و کدهای غیرمشابه به‌عنوان «عدم توافق» ثبت شدند. با استفاده از این داده‌ها، شاخص پایایی بازآزمون براساس فرمول زیر محاسبه گردید:

$$100\% * \frac{\text{تعداد توافقات} * 2}{\text{تعداد کل کدها}} = \text{درصد توافق درون موضوعی}$$

استفاده از NVivo نه تنها روند کدگذاری را منظم و قابل ردیابی می‌سازد بلکه ثبت دقیق یادداشت‌ها و اسناد مرتبط با تحلیل داده‌ها را نیز تسهیل می‌کند و امکان بازبینی و تأییدپذیری نتایج را افزایش می‌دهد.

جدول ۱. پایایی بازآزمون در بخش کیفی تحقیق

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل داده‌ها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون (درصد)
۱	اول	۱۰۹	۴۳	۲۴	۷۸/۱٪
۲	چهارم	۹۹	۳۸	۱۹	۸۰/۰٪
۳	یازدهم	۸۰	۳۰	۱۳	۸۲/۲٪
	کل	۲۶۰	۱۱۰	۵۷	۷۹/۴٪

مآخذ: یافته‌های پژوهش

برای اخذ مجوز مورد نیاز برای انجام دادن مصاحبه با افراد کانونی، اقداماتی صورت گرفت که در این بخش پس از جلب همکاری صاحب‌نظران کلیدی برای مصاحبه و جلب اعتماد آنان و رأی دادن، در زمان مقرر مراجعه و اطلاعات لازم گردآوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های انجام شده، با روش تحلیل داده بنیاد انجام گرفته است.

یافته‌های پژوهش

در مجموع ۱۲۶ کد مفهومی از مصاحبه‌ها استخراج شد. در ادامه کدهای شناسایی شده در بخش قبل، به کدها یا مقوله‌های فرعی تبدیل شده‌اند. پس از انجام هر مصاحبه، کدهای احصاشده در هر مصاحبه با یکدیگر مقایسه شده تا شباهت‌ها و تفاوت‌هایشان مشخص گردد. لذا کدها براساس تشابه در یک طبقه قرار گرفته و تشکیل یک مفهوم (مقوله فرعی) را دادند. طی فرآیند کدگذاری باز در پژوهش حاضر، در مجموع ۳۵۱ کد مفهومی بدون در نظر گرفتن هم‌پوشانی‌ها (۱۲۶ مقوله با در نظر گرفتن هم‌پوشانی‌ها) استخراج و تشکیل ۱۷ مفهوم (مقوله فرعی) دادند. در مرحله دوم و کدگذاری محوری، مقوله‌های اصلی (شرایط علی، شرایط مداخله گر، راهبردها، شرایط بستر و پیامدها) به عنوان محور در نظر گرفته شده و سپس سایر مفاهیم (مقوله‌های فرعی) با توجه به اشتراکات و یا همگنی و هم معنایی به آن‌ها ارتباط داده شدند.

در این مدل، شرایط علی رویدادهایی هستند که موقعیت‌ها و مسائل مرتبط با یک پدیده را خلق کرده و تشریح می‌کنند که افراد و گروه‌ها، چرا و چگونه به روش‌های خاصی پاسخ می‌دهند. شرایط علی شامل موارد مقولاتی است که به طور مستقیم بر بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران تأثیر می‌گذارد یا این عوامل به گونه‌ای ایجادکننده و توسعه‌دهنده پدیده هستند. در این پژوهش چهار مقوله دستیابی به برابری اقتصادی و طبقاتی در ورزش، کنترل تغییرات فرهنگی و ادراک عمومی، فقرزدایی در ورزش و توسعه مسیرهای آموزشی در مدیریت ورزشی هستند که می‌تواند بر بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران تأثیر می‌گذارد. مقوله‌های مربوط به شرایط علی در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با شرایط علی

مقوله فرعی	مفاهیم اصلی
دستیابی به برابری	ایجاد فرصت‌های تجاری و حمایت‌های مالی ورزشکاران
اقتصادی و طبقاتی در ورزش	برابری اقلیت‌های نژادی
	ایجاد برندسازی و قرار گرفتن در معرض رسانه در ورزشکاران
	مداخله و سیاست‌های دولت از ورزشکاران
شرایط علی	پر کردن شکاف برای ورزشکاران جوان و خانواده‌های کم‌درآمد
	تجلیل از الگوهای مختلف ورزش کشور
کنترل تغییرات فرهنگی و ادراک عمومی	نمایش ورزشکاران موفق با زمینه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی
	برابری اجتماعی و طبقاتی در ورزش
	رفع موانع دسترسی به ورزش
	شکل‌گیری نگرشی سبک زندگی در ورزشکاران

آموزش ورزش در مناطق محروم	
نمایان سازی ضعف های موجود در مناطق محروم کشور در حوزه ورزش	
توزیع عادلانه منابع موجود در ورزش	فقرزدایی در ورزش
ارتقای زیرساخت های ورزش در مناطق محروم	
ارزیابی فعالیت های اجرایی در ورزش	
گواهینامه و آموزش مداوم به ورزشکاران	
پرداختن به ماهیت بین المللی ورزش و ایجاد مزیت رقابتی در بازار	
ارائه مسیرهای آموزشی انعطاف پذیر	
ایجاد دانش عمیق تر در زمینه هایی مانند تجزیه و تحلیل ورزشی مدیریت	توسعه مسیرهای
رویداد یا قانون ورزش	آموزشی در مدیریت
آموزش مهارت های تجاری، بازاریابی	ورزشی
آموزش قوانین و مدیریت تخصصی در حوزه ورزش	
کار با محققان بین المللی در پروژه های تحقیقاتی	
همکاری با سازمان های ورزشی در سراسر جهان برای ارائه فرصت های	
کارآموزی بین المللی	

مأخذ: یافته های پژوهش

شرایط زمینه ای بیانگر مجموعه خاصی از ویژگی های مربوط به پدیده است که به شکل عمومی به مکان رویدادها و وقایع مربوطه اشاره دارد. ویژگی های زمینه ای شامل عواملی می شوند که بدون آنها تحقق بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت های ورزش ایران امکان پذیر نیست و زمینه شرایط خاصی را که در آن راهبردها برای اداره، کنترل و پاسخ به پدیده صورت می گیرد، فراهم می کنند. این شرایط را مجموعه ای از مفاهیم، مقوله ها و متغیرهای زمینه ای تشکیل می دهند. در این پژوهش مسیرهای متعدد شغلی در ورزش، جهانی شدن ورزشی، ادراکات عمومی از ورزش، دیپلماسی فرهنگی در ورزش، تصمیم سازی در ورزش و نقش ورزش به عنوان کاتالیزور فرهنگی و اجتماعی عوامل اصلی زمینه ای هستند که در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. مقوله ها و مفاهیم مرتبط با شرایط زمینه ای

مقوله فرعی	مفاهیم اصلی
	توجه به نقش های تجاری ورزش
	توجه به نقش های رسانه ای در ورزش
مسیرهای متعدد	توجه به نقش های بشردوستانه در ورزش
شغلی در ورزش	نقش هایی در مدیریت تیم
	نقش هایی در مدیریت رویداد
شرایط	نقش هایی در بازاریابی
زمینه ای	توسعه مسیرهای دوگانه شغلی برای ورزشکاران
	ایجاد فرصت هایی برای ورزشکاران برای بازی در سطح بین المللی
جهانی شدن ورزش	ارتباط با مخاطبان جهانی
	ایجاد پیشاهنگی و استخدام در ورزش
	انتقالات فرامرزی

ایجاد پایگاه جهانی هواداران	
توسعه نقش ورزشکاران برای جوامع محروم	
سیاست گذاری و برنامه ریزی ورزشی	
استفاده از ورزش به عنوان ابزار کاهش تبعیض های جنسیتی، قومی و اجتماعی	
ترویج سبک زندگی سالم از طریق برنامه های ورزشی همگانی	
استعدادیابی علمی در مدارس و جوامع محلی	
ایجاد بسترهای رسانه ای برای دیده شدن استعداد های ورزشی	
ادراکات عمومی از ورزش	طراحی و اجرای کمپین های فرهنگی در حمایت از ورزش به عنوان ارزش اجتماعی
	آموزش خانواده ها در زمینه حمایت از فعالیت های ورزشی فرزندان
	ایجاد زیرساخت های ورزشی در محلات کم برخوردار
	نهادینه سازی فرهنگ داوطلبی و مشارکت اجتماعی از طریق ورزش
	ادغام آموزش مهارت های زندگی در فعالیت های ورزشی کودکان و نوجوانان
	برگزاری رویداد های ورزشی فرهنگی به منظور تقویت هویت اجتماعی و ملی
ترویج صلح و همکاری جهانی	
قدرت نرم و برند سازی ملی	
دیپلماسی فرهنگی در ورزش	رویداد های دیپلماتیک و تبادلات ورزشی
	ورزشکاران به عنوان سفیران فرهنگی
	تبادل فرهنگی و تفاهم
نهاد سازی با تکیه بر ورزش	
وجود نیرو های اجتماعی در بحث ورزش	
اصلاح ساختار های اجتماعی	
تصمیم سازی در ورزش	تغییر نگرش مثبت مدیران نسبت به توان ورزش
توسعه هویت ملی در جامعه	
توسعه غرور در جامعه	
توسعه امید در جامعه	
ایجاد انگیزه در جامعه	
ایجاد برنامه های توسعه مردمی	
نقش ورزش به عنوان کاتالیزور فرهنگی و اجتماعی	
مأخذ: یافته های پژوهش	

شرایط مداخله گر شامل شرایط عام تری همچون زمان، فضا و فرهنگ می شود که به عنوان تسهیل گر یا محدود کننده راهبردها عمل می کنند. این شرایط در راستای تسهیل یا محدودیت کنشی / کنشی متقابل در زمینه خاصی عمل می کنند. هر یک از این شرایط، طیفی را تشکیل می دهند که تأثیر آن ها از بسیار دور تا بسیار نزدیک متغیر است. در این پژوهش دو مقوله عوامل استثمار اقتصادی و موانع نهادی و ساختاری به عنوان مقوله های مداخله - گر در نظر گرفته شده است که در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با شرایط مداخله‌گر

مقوله فرعی	مفاهیم اصلی
استثمار اقتصادی	وجود تبعیض یا موانع فرهنگی در ورزش
	فشار برای موفقیت
	نابرابری جنسیتی
	سوگیری نژادی و قومیتی
شرایط مداخله‌گر	نابرابری طبقاتی
	عدم دسترسی برابر به منابع و امکانات ورزشی
	توسعه قابل لمس نبودن موفقیت
	نامفهوم بودن توسعه سبک زندگی براساس ورزش
موانع نهادی و ساختاری	نبود برنامه جامعه در ورزش
	بی‌انگیزگی در بین ورزشکاران
	نبود اعتماد در ورزش کشور
	نبود آگاهی از ظرفیت‌های ورزش
	فقدان خلاقیت در مدیران ورزش
	نبود نظام ارزیابی و پایش مستمر عملکرد در حوزه ورزش

مأخذ: یافته‌های پژوهش

پدیده مدنظر باید محوری باشد یعنی همه مقوله‌های اصلی دیگر بتوانند به آن ربط داده شوند و به تکرار در داده‌ها ظاهر شود؛ به این معنا که در همه یا تقریباً همه موارد، نشانه‌هایی وجود دارند که به آن مفهوم اشاره می‌کنند. پدیده محوری، به ایده یا پدیده‌ای اطلاق می‌شود که اساس و محور فرآیندی است که تمام مقوله‌های اصلی دیگر به آن ربط داده می‌شود. مقوله محوری حاصل از شرایط علی، تحرک فرهنگی، تحرک سیاسی، تحرک اقتصادی و تحرک آموزشی در نظر گرفته شده است. جدول ۵ مقوله محوری را نشان می‌دهد.

جدول ۵. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با مقوله محوری

مقوله فرعی	مفاهیم اصلی
تحرک فرهنگی	شهرت و محبوبیت اجتماعی
	حضور در فعالیت‌های اجتماعی و خیریه
	همکاری با برندهای فرهنگی
	مقابله با کلیشه‌های فرهنگی
مقوله محوری	توسعه همکاری با سازمان‌های غیردولتی و سیاسی
	آگاهی سیاسی
	حمایت از جنبش‌های اجتماعی و حقوق بشری
	نقش ورزشکاران در ترویج هویت ملی
تحرک اقتصادی	ترویج ارزش‌های اخلاقی و انسانی
	اسپانسرینگ و حمایت مالی
	قراردادهای حرفه‌ای و جواز مالی
	حمایت‌های دولتی و ملی

حضور در لیگ‌ها و مسابقات پر درآمد	
سرمایه‌گذاری در کسب و کار	
تحرك آموزشی	دسترسی به بورسیه‌های تحصیلی ورزشی
	ارتباط میان نظام آموزشی و برنامه‌های ورزشی مدارس
	ایجاد انگیزه برای ماندگاری در سیستم آموزشی
	استفاده از ورزش به عنوان ابزار آموزش غیررسمی
	افزایش فرصت‌های یادگیری بین فرهنگی از طریق ورزش
	یادگیری مهارت‌های نرم (مهارت‌های فردی و اجتماعی) از طریق فعالیت‌های ورزشی
مأخذ: یافته‌های پژوهش	

راهبردها در واقع طرح‌ها و کنش‌هایی هستند که خروجی مقوله محوری مدل بوده و به پیامدها ختم می‌شوند. راهبردها مجموعه تدابیری هستند که برای مدیریت، اداره یا پاسخ به پدیده تحت بررسی اتخاذ می‌شوند (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۰). پژوهشگر با توجه به مجموعه مفاهیمی که از بین مصاحبه‌ها و کدهای نهایی استخراج شده، مقوله فرعی را استراتژی آگاهی‌بخشی و آموزش نام‌گذاری کرده است. ارزش قلب مفهوم بهبود تحرك اجتماعی در ورزش ایران به شناخت و احصای نقاط راهبردی در بهبود تحرك اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران، آموزش در خصوص مسئولیت‌های اجتماعی، افزایش آگاهی عمومی درباره چالش‌های اجتماعی، آموزش فرهنگ گفت‌وگو، مستندات و گزارش‌های ویژه، پوشش رسانه‌ای مثبت و الگوسازی، تقویت مهارت‌های ارتباطی ورزشکاران، ایجاد هویت رسانه‌ای برای ورزشکاران، تبلیغ ارزش‌ها و باورهای اجتماعی، مشارکت در رویدادهای اجتماعی، توسعه برندسازی شخصی و تشویق به مسئولیت اجتماعی بود. جدول ۶ مقوله‌ها و مفاهیم مربوط به راهبردها را نشان می‌دهد.

جدول ۶. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با راهبردها

مقوله فرعی	مفاهیم اصلی
راهبردها	آموزش در خصوص مسئولیت‌های اجتماعی
	افزایش آگاهی عمومی درباره چالش‌های اجتماعی
	آموزش فرهنگ گفت‌وگو
	مستندات و گزارش‌های ویژه
	پوشش رسانه‌ای مثبت و الگوسازی
	تقویت مهارت‌های ارتباطی ورزشکاران
	ایجاد هویت رسانه‌ای برای ورزشکاران
	تبلیغ ارزش‌ها و باورهای اجتماعی
	مشارکت در رویدادهای اجتماعی
	توسعه برندسازی شخصی
	تشویق به مسئولیت اجتماعی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

پیامدها همان بروندادها یا نتایج کنش‌ها و واکنش‌ها هستند. بخش آخر مدل بهبود تحرک اجتماعی با تأکید بر ظرفیت‌های ورزش ایران شامل پیامدهای نمادها و تأثیرات فرهنگی، تأثیرگذاری بر جامعه، تأثیرگذاری بر زندگی فردی و کشف استعدادها است. با توجه به کدگذاری باز، مفاهیم مربوط به پیامدهای مدل استخراج شده‌اند، سپس با توجه به حرکت رفت و برگشت میان تم‌ها و مفاهیم مقوله‌های اصلی استخراج و نام‌گذاری شده‌اند. جدول ۷ به مقوله‌ها و مفاهیم مربوط به پیامدها می‌پردازد.

جدول ۷. مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با پیامدها

مفاهیم اصلی	مقوله فرعی
توسعه گفتگوهای فرهنگی در ورزش	نمادها و تأثیرات فرهنگی
دفاع از عدالت اجتماعی	
الهام بخشیدن به نسل‌های آینده	
شناخت و دیده شدن اجتماعی	
بهبود تعاملات اجتماعی	تأثیرگذاری بر جامعه
شکل‌گیری هویت اجتماعی	
ایجاد سرمایه اجتماعی	
بهبود مهارت‌های اجتماعی	
کاهش تنش‌های اجتماعی	پیامدها
واکنش مثبت و سریع به خواسته‌ها و نیازهای موجود	
تقویت شاخص‌های اخلاقی در ساختار	
گروه‌بندی مخاطبان و شکل‌گیری برنامه‌ریزی دقیق برای تمام گروه‌ها	
کاهش منفعت‌طلبی یک‌جانبه با رفع خواسته‌ها و نیازها	تأثیرگذاری بر زندگی فردی
ایجاد جنبش‌ها و انجمن‌های عمومی در ورزش	
آماده‌سازی فضای فکری در ورزش جهت اقتصاد اجتماعی	
وجود بستر استعدادیابی در ورزش	
دغدغه‌مند بودن در جهت شناسایی استعدادها	کشف استعدادها
توجه به تفاوت‌های جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی در جهت شناسایی استعدادها	
تطابق فعالیت‌های ورزشی با توانایی و علایق افراد	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

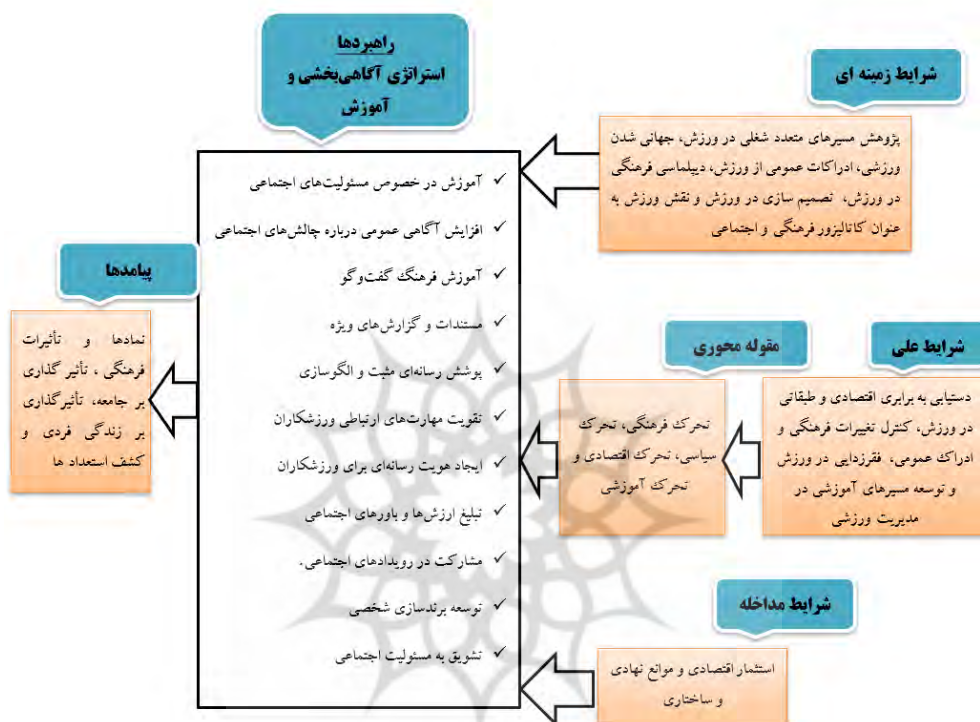
مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با پیامدها

کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی نتایج گام‌های قبلی کدگذاری را به کار برده، مقوله‌های اصلی را انتخاب می‌کند، آن را به شکل نظام‌مند به سایر مقوله‌ها ارتباط می‌دهد، ارتباطات را اعتبار می‌بخشد و مقوله‌هایی که نیاز به توسعه بیشتری دارند را

توسعه می‌دهد (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۰). مدل پارادایمی این تحقیق براساس الگوی پارادایمی اشتراوس و کوربین (۱۹۹۰) طراحی شد. مدل پارادایمی پژوهش به شرح شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل پارادایمی تحقیق

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

تحریک اجتماعی و نقش ورزش در بهبود و تسهیل آن، یکی از موضوعات مهم و روبه‌رشد در مطالعات مدیریت ورزشی و جامعه‌شناسی ورزش به‌شمار می‌رود. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که ورزش فراتر از یک فعالیت جسمانی، می‌تواند به‌عنوان ابزاری اجتماعی برای کاهش نابرابری‌ها، ارتقای مشارکت اقتصادی، تقویت سرمایه اجتماعی و افزایش همبستگی اجتماعی ایفای نقش کند. در این چارچوب، ورزش به‌ویژه برای گروه‌های کم‌برخوردار، جوانان و اقشار در معرض حاشیه‌نشینی، بستری برای دسترسی به فرصت‌های جدید و ارتقای جایگاه اجتماعی فراهم می‌سازد.

در همین راستا، اسپاج (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان «ورزش به‌عنوان وسیله‌ای برای تحریک اجتماعی و تنظیم جوانان محروم شهری» بیان می‌کند که برنامه‌های مداخله اجتماعی مبتنی بر ورزش، ظرفیت بالایی برای تولید اشکال مختلف سرمایه اجتماعی دارند. این سرمایه اجتماعی می‌تواند از طریق ایجاد شبکه‌های حمایتی، تقویت هویت جمعی و افزایش مهارت‌های فردی، زمینه بهبود موقعیت اجتماعی افراد را فراهم آورد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد

که ورزش می‌تواند نقش مؤثری در توانمندسازی اجتماعی جوانان محروم ایفا کرده و مسیرهای جدیدی برای تحرک اجتماعی آنان ایجاد کند.

ازسوی دیگر، کریمی و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش «تبیین جامعه‌شناختی الگوی توسعه اجتماعی مبتنی بر توسعه ورزش» نشان داد که تحولات جهانی و قوانین ورزش بین‌الملل تأثیر مستقیمی بر فرهنگ ورزش کشورها دارند و این فرهنگ، توسعه ورزش و درنهایت توسعه اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. یافته‌های این تحقیق بر اهمیت هم‌راستایی سیاست‌های ورزشی با تحولات اجتماعی و بین‌المللی تأکید دارد و نشان می‌دهد که ورزش پدیده‌ای چندسطحی است که از سطوح محلی تا جهانی، پیامدهای اجتماعی گسترده‌ای به همراه دارد.

تحرک اجتماعی در سطح خانوادگی و بین‌نسلی نیز از دیگر ابعاد مهم این حوزه است. ماری و سانگ (۲۰۲۳) نشان دادند که ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی نسل‌های پیشین، به‌ویژه پدربزرگ و مادربزرگ، می‌تواند اثرات مستقیم و غیرمستقیمی بر فرصت‌های اجتماعی نسل‌های بعدی داشته باشد. این نتایج بیانگر آن است که تحرک اجتماعی فرآیندی پیچیده، انباشتی و چندبعدی است که نمی‌توان آن را صرفاً با تمرکز بر یک نسل یا یک متغیر خاص تبیین کرد.

علاوه‌براین، نقش سازمان‌ها و کسب‌وکارها در ایجاد مسیرهای موفقیت اجتماعی نیز مورد توجه قرار گرفته است. پات و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که سازمان‌های نوآور می‌توانند زمینه تحرک اجتماعی عمودی را فراهم کنند درحالی‌که فقدان خلاقیت سازمانی اغلب به تحرک افقی منجر می‌شود. درنهایت، ریچاردسون و فلیچر (۲۰۲۰) با بررسی رویدادهای ورزشی نشان داد که اگرچه ورزش می‌تواند سرمایه اجتماعی و خودباوری ایجاد کند اما تبدیل این سرمایه به فرصت‌های پایدار اجتماعی نیازمند سازوکارهای نهادی و سیاست‌گذاری هدفمند است.

یافته‌ها نشان می‌دهد که گسترش مسیرهای آموزشی رسمی و غیررسمی در حوزه مدیریت ورزشی، یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های ورزش ایران برای ارتقای تحرک اجتماعی است. آموزش‌های تخصصی می‌توانند منجر به افزایش مهارت، سرمایه انسانی و شایستگی حرفه‌ای افراد شوند و زمینه دسترسی آنان به موقعیت‌های شغلی و مدیریتی را فراهم آورند. پیامد این راهبرد، افزایش تحرک اجتماعی آموزشی و شغلی، کاهش نابرابری فرصت‌ها و تقویت عدالت آموزشی است. درمجموع، توسعه آموزش مدیریت ورزشی به‌عنوان ابزاری ساختاری، نقش مؤثری در بهبود جایگاه اجتماعی افراد دارد. پیشنهاد کاربردی آن است که سیاست‌گذاران ورزشی با همکاری نظام آموزش عالی، دوره‌های مهارت‌محور و کاربردی متناسب با نیاز بازار کار ورزش، طراحی و اجرا کنند.

براساس یافته‌ها، ورزش می‌تواند بستری برای کاهش شکاف‌های اقتصادی و طبقاتی فراهم آورد؛ به‌ویژه از طریق ایجاد فرصت‌های درآمدی، حرفه‌ای شدن ورزش و گسترش مشاغل وابسته. این راهبرد موجب افزایش تحرک اجتماعی اقتصادی و امکان ارتقای طبقه اجتماعی افراد کم‌برخوردار می‌شود. پیامد آن، بهبود توزیع فرصت‌های اقتصادی و کاهش احساس محرومیت نسبی در جامعه است. درنتیجه، ورزش می‌تواند به‌عنوان مکانیزم مکمل سیاست‌های رفاهی عمل کند. پیشنهاد کاربردی در این زمینه، حمایت هدفمند از ورزش‌های پایه و مناطق کم‌برخوردار به‌منظور ایجاد فرصت‌های اقتصادی پایدار است.

یافته‌ها نشان می‌دهد تغییر نگرش فرهنگی و ارتقای ادراک عمومی نسبت به نقش اجتماعی ورزش، یکی از راهبردهای کلیدی در ارتقای تحرک اجتماعی فرهنگی است. ورزش می‌تواند ارزش‌هایی چون شایسته‌سالاری، تلاش، هویت جمعی و انسجام اجتماعی را تقویت کند. پیامد این راهبرد، افزایش پذیرش اجتماعی، تقویت سرمایه فرهنگی و بهبود جایگاه نمادین افراد و گروه‌های اجتماعی است. جمع‌بندی این بخش نشان می‌دهد که بدون مدیریت آگاهانه تغییرات فرهنگی، ظرفیت‌های اجتماعی ورزش به‌طور کامل فعال نخواهد شد. پیشنهاد کاربردی، استفاده هدفمند از رسانه‌ها و نهادهای آموزشی برای ترویج گفتمان ورزش به‌عنوان ابزار ارتقای اجتماعی است.

نتایج پژوهش بیانگر آن است که ورزش، به‌ویژه در قالب صنایع ورزشی و فعالیت‌های وابسته، می‌تواند نقش کاتالیزوری در فقرزدایی ایفا کند. ایجاد مسیرهای شغلی متنوع در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی، پیامد مستقیم این راهبرد است که به افزایش تحرک اجتماعی اقتصادی و اجتماعی منجر می‌شود. بااین‌حال، چالش‌هایی مانند استثمار اقتصادی و موانع نهادی می‌تواند اثربخشی آن را محدود کند. درمجموع، موفقیت این راهبرد مستلزم اصلاح ساختارهای نهادی و نظارتی است. پیشنهاد کاربردی، تدوین سیاست‌های حمایتی و نظارتی برای جلوگیری از استثمار و تضمین بهره‌مندی عادلانه ذی‌نفعان از منافع اقتصادی ورزش است.

درنهایت، پژوهش نشان می‌دهد که آگاهی‌بخشی و آموزش به‌عنوان راهبرد محوری، تمامی ابعاد فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی تحرک اجتماعی را به یکدیگر پیوند می‌دهد. پیامد کلی اجرای منسجم این راهبردها، بهبود کیفیت زندگی، افزایش مشارکت اجتماعی و تقویت نمادهای فرهنگی در جامعه ایران است.

با توجه به نتایج این پژوهش و تحلیل ظرفیت‌های ورزش ایران در بهبود تحرک اجتماعی، پیشنهادات کاربردی متعددی برای سیاست‌گذاران، مدیران ورزشی و نهادهای مرتبط ارائه می‌شود. نخست، توجه ویژه به ایجاد فرصت‌های برابر اقتصادی و دسترسی عادلانه به امکانات ورزشی ضروری است. سرمایه‌گذاری در مناطق کمتر توسعه‌یافته، تخصیص منابع مالی پایدار برای باشگاه‌ها و ورزشکاران محروم، و تسهیل دسترسی به امکانات ورزشی می‌تواند نقش مؤثری در کاهش نابرابری‌های اجتماعی ایفا کند. این سیاست‌ها باید با برنامه‌ریزی بلندمدت و پایدار اجرا شوند تا اثرات آن‌ها در طول زمان تثبیت شود.

دوم، توجه به تغییرات فرهنگی و ادراکات عمومی نسبت به ورزش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آموزش و فرهنگ‌سازی، به‌ویژه در حوزه ورزش بانوان، گروه‌های اقلیت و مناطق محروم، می‌تواند پذیرش اجتماعی ورزش را افزایش دهد و زمینه‌ساز ارتقای تحرک اجتماعی شود. استفاده از رسانه‌های جمعی، شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌های آموزشی در مدارس و محلات، به ترویج فرهنگ ورزش‌پذیری و کاهش تبعیض‌ها کمک می‌کند.

سوم، ورزش می‌تواند ابزار مؤثری برای فقرزدایی و توانمندسازی اجتماعی باشد. برنامه‌های هدفمند ورزشی شامل ورزش‌های همگانی و فعالیت‌های اجتماعی ورزشی، باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که افراد را از چرخه فقر خارج کرده و مهارت‌های اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی آنان را تقویت کنند. همکاری میان نهادهای ورزشی، آموزشی و اجتماعی در این زمینه ضروری است تا منابع به شکل بهینه به مناطق محروم هدایت شوند.

چهارم، توسعه مسیرهای آموزشی و حرفه‌ای در حوزه مدیریت ورزشی اهمیت بسزایی دارد. تربیت مدیران ورزشی با دانش به‌روز، مهارت‌های مدیریتی و توانایی طراحی برنامه‌های هدفمند، می‌تواند کارایی نهادهای ورزشی

را افزایش دهد و نقش ورزش در تحرک اجتماعی را تقویت کند. آموزش‌های تخصصی، همکاری با دانشگاه‌ها و مراکز علمی و توجه به ابعاد اجتماعی و اقتصادی ورزش، از الزامات این مسیر محسوب می‌شوند.

همچنین پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آگاهی‌بخشی و آموزش مسئولیت اجتماعی برای ورزشکاران، مربیان و مدیران ورزشی به صورت مستمر و نظام‌مند اجرا شود. افزایش مهارت‌های ارتباطی، ایجاد هویت رسانه‌ای مثبت و مشارکت فعال در رویدادهای اجتماعی و فرهنگی، می‌تواند نقش ورزشکاران را به عنوان سفیران فرهنگی و اجتماعی تقویت کند و پیامدهای تحرک اجتماعی را در سطح فردی و جمعی افزایش دهد.

در کنار پیشنهادات کاربردی، محدودیت‌های این پژوهش نیز باید مدنظر قرار گیرند. نخست، دسترسی به داده‌های جامع و به روز در زمینه ورزش ایران محدودیت‌هایی داشته است و برخی اطلاعات ممکن است به صورت غیررسمی یا پراکنده در دسترس بوده باشد. دوم، برخی تحلیل‌ها براساس مصاحبه‌ها و داده‌های کیفی انجام شده است که ممکن است به دلیل تفاوت در دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان، قابل تعمیم به کل جامعه محدود باشد. سوم، اثرات تحولات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بر ورزش و تحرک اجتماعی که ممکن است در دوره‌های زمانی مختلف متفاوت باشد، به طور کامل قابل پیش‌بینی نیست و این امر محدودیت ذاتی مطالعه محسوب می‌شود.

همچنین، محدودیت‌های ساختاری و نهادی مانند ضعف هماهنگی میان نهادهای مختلف ورزشی، کمبود بودجه و بوروکراسی پیچیده، بر اجرای توصیه‌ها و سیاست‌های پیشنهادی تأثیرگذار است. شرایط فرهنگی و نگرش‌های سنتی نیز ممکن است سرعت تغییرات و پذیرش برنامه‌های نوآورانه ورزشی را محدود کند. بنابراین، اجرای موفق راهکارها نیازمند تعامل میان‌بخشی، حمایت نهادهای دولتی و غیردولتی و ایجاد چارچوب‌های نظارتی و ارزیابی مستمر است.

باوجود این محدودیت‌ها، ازجمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به ماهیت کیفی مطالعه، تعداد محدود مشارکت‌کنندگان و تمرکز بر دیدگاه خبرگان اشاره کرد که ممکن است تعمیم‌پذیری یافته‌ها را محدود سازد. همچنین، داده‌ها متأثر از زمینه‌های فرهنگی و نهادی ورزش ایران بوده و قابلیت تعمیم به سایر کشورها را ندارد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از رویکردهای ترکیبی کمی-کیفی برای آزمون الگوی ارائه شده استفاده شود. همچنین بررسی نقش ورزش در تحرک اجتماعی گروه‌های خاص مانند زنان، جوانان و مناطق محروم می‌تواند به غنای ادبیات پژوهش بیفزاید.

حمایت مالی

این مقاله استخراج شده از رساله دکتری است و تحت حمایت مالی ارگانی نیست.

ORCID

Arash Zarei
Shirin Zardoshtian
Homayoun Abbasi
Hossein Eydi
Lugman Emamgholi

<https://orcid.org/0009-0003-8402-5925>
<https://orcid.org/0000-0001-9494-3904>
<https://orcid.org/0000-0002-3532-4545>
<https://orcid.org/0000-0002-6039-7826>
<https://orcid.org/0000-0002-9590-6870>

References

- Chan, T.W. & Goldthorpe, J.H. (2024). The social stratification of cultural consumption: Some policy implications of a research project. In *A Reader on Audience Development and Cultural Policy* (pp. 167-178). Routledge.
- Cherappurath, N., Shamshadali, P., Elayaraja, M. & KI, D.A.K. (2024). Mapping the field: A bibliometric analysis of women's football research trends and future directions. *Apunts Sports Medicine*, 59(223), 100448.
- Gholami, A.N. & Zare, A. (2025). The role of sport in strengthening women's social inclusion. *Research on Women's Sports*, 2(6), 107-128. doi: 10.22089/rws.2025.4684. [In Persian].
- Karimi, J., Abbasi, H. & Eydi, H. (2024). Sociological explanation of social development model based on sports development. *Journal of Sport Management and Development*, 13(2), 194-211. [In Persian]. <https://doi.org/10.22124/jsmd.2021.19452.2551>
- Mare, R.D. & Song, X. (2023). Social mobility in multiple generations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 88, 100806.
- Pott, A., Crul, M. & Schneider, J. (2022). Producing pathways to success: New perspectives on social mobility. In *New Social Mobility: Second Generation Pioneers in Europe* (pp. 1-20). Cham: Springer International Publishing.
- Richardson, K. & Fletcher, T. (2020). Community sport development events, social capital and social mobility: a case study of Premier League Kicks and young black and minoritized ethnic males in England. *Soccer & Society*, 21(1), 79-95.
- Spaaij, R. (2009). Sport as a vehicle for social mobility and regulation of disadvantaged urban youth: Lessons from Rotterdam. *International Review for the Sociology of Sport*, 44(2-3), 247-264.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research* (Vol. 15, pp. 61-110). Newbury Park, CA: sage.
- Taghavi Sangdehi, F., Hosseini, S.R. & Dehghanpouri, H. (2024). The effect of Perceived Crowding on women's participation in sports activities with the mediating role of perceived risk. *Research on Women's Sports*, 1(3), 235-254. [In Persian].
- Touhidi, S., Moharramzadeh, M., Imanzadeh, M. & Esgandari Dastagari, S. (2022). Investigating mediating role of social vitality in effect of social marketing on development of women's public sports in Ardabil province. *Human Resource Management in Sports*, 9(2), 397-411. [In Persian].
- Zare, A., Soltanhoseini, M. & Zarei, A. (2025). Identifying indicators of media coverage of women's sports: policies and social orientations. *Research on Women's Sports*, 2(5), 23-42. doi: 10.22089/rws.2025.17758.1055. [In Persian].